

Fuglefald omkring fyrene i Lodbjerg og Hanstholm

Af Willy Mardal

Om fænomenet »fyrfaldne fugle« og deres betydning for zoologien og ornitologien – med udgangspunkt i Thy.

ÆLDRE OPFATTELSER AF FUGLES TRÆK

Inden videnskaben i løbet af 1900-tallet fik nærmere kendskab til mange fuglearters træk, var man tidligere henvist til gisninger om, hvorfor nogle fuglearter kun optrådte i Danmark, når de skulle yngle, at andre kun optrådte her i bestemte forårs- og efterårsmåneder, og at atter andre kun optrådte i vintermånederne. Hvor fuglene havde været i de øvrige måneder, vidste man intet om.

Beboerne i Nordvestjylland, som levede i nært samspil med naturen og ikke mindst med fuglene, vidste heller ikke noget om deres trækforhold. Man så fuglene komme til og så dem forlade landsdelen igen.

Et godt eksempel er landsvalerne, som altid har været velkendte og velkomne af især landbefolkningen i Thy, eftersom de altid har ynglet almindeligt mange steder inde i driftsbygninger i agerlandet. Efter at de første landsvaler viste sig i april, kom de fleste lidt senere i løbet af maj for at yngle. Efter yngletiden og frem til august-september kunne man se flokke af landsvaler – både gamle og årets flyvefærdige ungfugle – overalt i Thy.

Man kunne også se, at svalerne i aftentimerne kvidrende samledes til overnatning i søer og mosers tætte bevoksninger af tagrør, og når det var blevet mørkt, blev der hverken set eller hørt svaler. Næste morgen fløj svaleflokkene fra rørskovene og ud i landskabet for at fouragere. Sådan har det altid været, og sådan oplever man stadigvæk sceneriet i vore rørskove.

Datidens thyboer troede derfor helt frem til ca. år 1900 på, at fuglene var gået til ro for natten på bunden af søer og moser. I løbet af september og oktober så man færre og færre svaler, og thyboerne kunne da

heller ikke tro andet, end at svalerne tilbragte vintrene i vandet under isen, nærmere bestemt i søernes bløde bundslam. Det samme var jo tilfældet med fisk og frøer, vidste man.

VIDENSKABSMÆNDIS MODSTRIDENDE OPFATTELSER AF FUGLETRÆK

Den berømte svenske naturforsker Carl von Linné (1707-78) var oprindeligt af den samme opfattelse som almuen, nemlig at svalerne overnattede og overvintrede nede i søers og mosers bund. Det fremgår tydeligt af én af hans forelæsninger i 1748, hvori han bl.a. nævnte følgende: »*Svalorna sägas allmänt ligge på sjöbotten, som ock är observerat*«.

For at komme denne overtro til livs så den senere svenske naturhistoriker, professor Carl J. Sundevall (1801-75), sig foranlediget til at udsætte en præmie til den, som kunne tilvejebringe en levende svale, der var hentet op fra bunden af en sø. Professoren sparede dog sine penge. I 1800-tallet indfangede andre

Landsvale. Foto: Jens Jørgen Andersen.

Lodbjerg Fyr, 1900. Personerne er nok fyrmesteren med familie og ansatte. Foto: Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

zoologer nogle voksne svaler for at give dem korte stumper af farvede garn på benene. Formålet var at afkræfte Linné og almuen opfattelse. Hvis svalerne stadigvæk havde garnstumper med farve på benene hele sommeren, havde de ikke været i forbindelse med vand. Nogle af de mærkede svaler blev endda set på ynglepladsen i de efterfølgende år, og de havde heller ikke været nede i vandet i den lange mellem-liggende vinterperiode.

Når selveste Linné havde gjort sig skyldig i denne vildfarelse, er der ikke noget at sige til, at også almenen i hans samtid og eftertid troede på det samme. Undervisningen i naturhistorie var længe påvirket af Linnés tanker og arbejde, og det var derfor naturligt, at skoleeleverne fik bibragt denne opfattelse.

Forfatterens farfar, Kristian Mardal (1886-1969), som var landmand i Boddum i Sydthy, troede på sin børnelærdom – også selv om hans egen søn, Nikolaj Mardal (1915-99), som fugleringmærker med store resultater gennem et halvt århundrede var med til at bidrage med mange oplysninger til trækfugleforskningen.

Zoologen Niels Kjærboilling (1806-71), der skrev i *Danmarks Fugle* fra 1852, var ikke i tvivl om, at land-svalerne var trækfugle, for han og andre havde iagttaget, at fuglene forsvandt i sydvestlig retning. Den senere danske zoolog Jonas Collin (1840-1905) vidste, at andre havde iagttagelser fra Senegal og Nilen (Egypten), hvortil landsvaler ankommer »i November i utallig Mængde og forsvinder igen i Marts uden

*at yngle der. Man har iagttaget deres Hen- og Tilbage-
reise om For- og Efteraaret.»*

Linné måtte have vidst, at hans udmeldinger i 1748 var usikre, for i 1757 gav han i en afhandling anvisninger om, at der mange steder i Nordvesteuropa burde oprettes faste observationspunkter, hvorfra fugletrækket regelmæssigt kunne følges. Hans idéer blev bragt til udførelse nogle steder, uden at det dog gav bedre viden om fuglenes træk. Man kunne kun notere sig, hvad man havde iagttaget, og det var ikke tilstrækkeligt.

FORSLAG OM IAGTTAGELSESSTATIONER

På den internationale ornitologiske kongres i 1883 blev det vedtaget at opfordre deltagerlandene til at oprette fugleiagttagelsesstationer. Trækstudierne fik herved intereuropæisk karakter. I de følgende år blev metoderne udbygget, og der blev dannet et net af stationer især på De britiske Øer, hvor også fyrtårne var med i dem.

Fra Danmark deltog naturhistorikeren, professor Christian Frederik Lütken (1827-1901), og han

iværksatte tilsvarende stationer i Danmark. I de første år var det på lokaliteter i landsdelene, hvor der boede – eller periodisk boede – fuglekyndige personer. De nedskrev og indberettede deres dagsobservationer til Lütken. Senere foreslog Lütkens medarbejder, zoologen Oluf Winge (1855-89), at Danmark – ligesom De britiske Øer – anvendte fyrtårnene og deres personale som mulige stationer om natten, og de viste sig at være særdeles velegnede.

Danmark kunne tilbyde et »net« af fyrtårne ved kysterne samt fyrskibe i farvandene. I 1883 var der 65 fyrtårne og -skibe i Danmark. Det skulle dog senere vise sig, at ikke alle var lige velegnede. I Thy var Lodbjerg Fyr og Hanstholm Fyr blandt de enheder, som var velegnede.

Det skulle siden også vise sig, at en del af fyr-enhederne – især dem, der lå ved de ydre farvande – tiltrak flere fugle end dem i de indre farvande. Det kan skyldes, at der også dengang var så meget lys i havnebyerne i de indre farvande, at fyrenes lys ikke var så kraftige og så dominerende for fuglene, som det var tilfældet ved fyrene og fyrskibene langs den jy-

Lodbjerg Fyr ligger stadig i ét af Danmarks mest øde områder i dag. Foto: Klaus Madsen/Museum Thy.

ske vestkyst og andre mørke steder. Det var da også her, man oplevede de store antal af fyrfaldne fugle (»fuglefald«).

Under trækket er fuglene meget påvirket af vejr- og vindforholdene. Der skulle helst være overskyet og bælgmørkt, og gerne også kraftig nedbør og mod- og sidevind. Så var fuglene mest udsatte for at blive tiltrukket af fyrenes meget kraftige lys. Derfor kunne der ved de »rigtige« fyr-enheder i og ved de ydre farvande og under de rette vejrfald i intensive træknætter være store fuglefald. Der forekom fald både om foråret og om efteråret, men det kunne være forskelligt fra fyr til fyr. De største fald var normalt i perioden september-november. Men der kunne også forekomme fald ved fyrene i vintermånederne, når der langs kysterne i de ydre farvande var træk af dykænder.

Ingen har dog kunnet forklare, hvorfor der var langt større fuglefald ved Skagen Fyr frem for Skagen Rev Fyrskib, eller hvorfor der omvendt var langt større fuglefald ved Gedser Rev Fyrskib frem for Gedser Fyr.

FYRPERSONALET OG FUGLEFALDET

En del af de danske fyrenheder med deres personale havde i mange år kendt til og levet med fuglefald, som ofte gav dem muligheder for at hente fyrdræbte fugle ind til husholdningerne. På de store landfyr boede personalet med deres husstande i tjenesteboliger tæt ved fyret. Her kunne der være flere munde at mætte, og fugle fra drosselstørrelse og opefter var de foretrukne fugle i husholdningerne. I de sene efterårs- og vintermåned har ænder og større vade-fugle som følge af deres større kropsfylde uden tvivl været de mest efterspurgte.

Fuglefaldene gav også personalet mulighed for at sende udvalgte, døde fugle til zoologiske konservatorer, der solgte udstoppede fugle til skoler og privatpersoner, heriblandt samlere. Hvis der blandt ansatte på fyrene var nogen, som havde godt kendskab til de forskellige fuglearter, fik de tilsendt bestillingslister fra konservatorerne, og det kunne give et tilskud til personalets beskedne løn fra staten.

MUSEETS AFTALE MED MARINEMINISTERIET OG SAMARBEJDE MED FYRENHEDERNE

Lütken og Winge gik i gang med at forberede anvendelsen af de mange fuglefald ved de danske fyrtårne og -skibe i udforskningen af fugletrækket over Danmark.

Oluf Winge blev i datiden anset for at være en lovende ornitolog i Danmark. Han og Lütken ud tænkte et system, som motiverede fyrpersonalet til at medvirke til, at undersøgelserne også gav gode resultater for Zoologisk Museum, idet personalet ville formentlig gerne fortsætte med at tilbageholde nogle af fuglene til eget brug. Der skulle ligeledes tages højde for, at fyrpersonalet i princippet ikke var i stand til selv at artsbestemme de fyrfaldne fugle, som derfor – eller en repræsentativ del af dem – skulle indsendes til bestemmelse på Zoologisk Museum i København.

Lütken og Winge forhandlede med Marineministeriet. Det resulterede i, at ministeriet den 16. april 1886 udsendte en cirkulæreskrivelse til samtlige fyrenheder, hvori fyrmestrene blev pålagt at indsende de fugle – eller en del af dem – som var blevet dræbt ved at flyve ind i fyrenes glasflader, til Zoologisk Museum.

Cirkulæreskrivelsen blev mødt med udelst interesse hos fyrenhederne. Efter nætter med mange dræbte fugle var det nemlig tilstrækkeligt, at fyrmestrene kun indsendte »prøver« fra de forskellige arter. Det kunne være hele fugle (især de små) eller kun hovederne, vingerne eller fødderne.

CIGARKASSER VAR EN VELEGNET EMBALLAGE

Det var formentlig af såvel praktiske som økonomiske årsager, at der kun blev indsendt nogle udvalgte fuglearter til Zoologisk Museum. På indpakningspapiret om hver fugleprøve skulle der anføres, hvor mange andre eksemplarer af samme art, der var indsamlet denne nat. På den måde kunne fyrpersonalet fortsat beholde nogle fugle til egen husholdning.

Fyrmestrene skulle tillige i forsendelsen vedlægge et brev med dato og tidspunkter, om nattens vejrlig samt om det samlede antal af de døde fugle, som ikke blev indsendt. Som en meget brugt emballage

Hanstholm Fyr u.å. Bemærk skorstenen fra dampmaskinen. Foto: Lokallhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

blev der dengang anvendt cigarkasser, som var særdeles velegnede. Ved årets udgang skulle fyrmestrene endvidere udarbejde en beretning om, »*hvad der i denne og lignende Henseender har tildraget sig i Aarets Løb*«. Der er ingen tvivl om, at fyrenhedernes personale loyalt fulgte direktiverne fra ministeriet og vejledningerne fra Zoologisk Museum.

Det følgende er et eksempel på, hvad fyrpersonalet kunne opleve på en nat med stort fuglefald. Den 22. oktober 1906 skrev fyrmesteren på »Vyls Fyrskib« i Vesterhavet ud for Esbjerg: »*Der var en stor Mængde Fugle om Fyret hele Natten; de fløj så tæt om Fyret, at de næsten helt formørkede det; set fra Fyret lignede Fuglesværmen et tæt Snefald; i Lysskæret syntes alle Fuglene hvide. På Dækket faldt 903 Fugle mest Lærker og Drosler; ca. 4.000 i Vandet. Vinden blæste tværs over Skibet.*«

De døde fugle, som blev indsendt »i en lind strøm« til Zoologisk Museum, blev arts-, køns- og aldersbestemte. Nogle udvalgte fugle blev udstoppede for at komme i museets udstillinger. De fleste blev »skindlagte« af museets egne konservatorer, dvs., at

alt kød blev fjernet og erstattet af et ikke-nedbrydeligt materiale. De skindlagte fugle blev herefter anbragt i skuffer og skabe i museets magasiner, hvorfra de sidenhen ofte er taget frem i forsknings- og undervisningsøjemed.

LODBJERG FYR OG HANSTHOLM FYR

Lodbjerg Fyr blev bygget i 1883 og kom i funktion i 1884. Fyret blev anbragt få kilometer fra Vesterhavet i et åbent og lettere kuperet klitlandskab. De nærmeste bebyggelser var den lille landsby Tolbøl med skole og købmand 2-3 km fra fyret.

Lodbjerg Fyr lå således i én af de mest øde egne i Danmark, og dets omgivelser var særdeles udsat for sandflugt. For at dæmpe den blev der efterhånden plantet buske og træer ved fyret, så personalet fik mulighed for at anlægge køkkenhaver. Der blev også lavet hegn, så fåreflokkene på klitheden ikke kunne lave skader på havernes afgrøder. I 1923 påbegyndte klitvæsenet anlæggelsen af Lodbjerg Klitplantage. I dag opleves Lodbjerg Fyr som beliggende i en tæt bevoksning i den vestlige kant af klitplantagen.

Da Lodbjerg Fyr blev taget i brug i 1884, kunne dets skarpe lys ses 19 sømil (godt 35 km) ude på havet. Da det var det eneste lys i et meget stort område, havde det under de rette vejrforhold en stærkt dragende virkning på nattrækkende fugle såvel i forårs- og efterårs- som i vintermånederne. Landsbyerne Tolbøl, Agger, Taabel og Ørum afgav næsten intet lys i nattetimerne.

Der foreligger ingen beretninger om, i hvilket omfang lokalbefolkningen i fyrets omegn i fuglenætter kunne hente fugle omkring fyret til dens egne husholdninger. Fyrmesteren nedlagde måske forbud mod det? Eller måske har adgangsforholdene til fyret – set i relation til udbyttet – været for besværlige?

Hanstholm Fyr blev bygget allerede i 1843. Bygningsmassen er her noget større end ved Lodbjerg Fyr. I 1889 fik fyret installeret en elektrisk kulbuelampe, og herved var Hanstholm Fyr i en årrække verdens kraftigste fyr, som kunne ses 22 sømil (godt 40,5 km) ude på havet. Der har sandsynligvis været

flere ansatte ved det store Hanstholm Fyr end ved det mindre Lodbjerg Fyr.

Fyret tiltrak mange fugle, især i efterårsmånederne. Fyret ligger ved den vestlige kant af »Holmen«, som var betegnelsen for den store ø i stenalderens Litorinahav. På Holmen ligger landsbyerne/gårdene Hansted, Nørtorp, Febbersted, Ræhr, Bjerre og Vigsø. De ligger alle inden for gåafstand fra fyret, og ved fuglefald tiltrak fyret som følge af gode muligheder for udbytte mange personer, der supplerede husholdningerne med fugle eller solgte dem til de lokale købmænd, som så sendte dem videre til bysamfundene i Thy.

EN CENTRAL SKIKKELSE INDEN FOR ORNITOLOGI THY

Der foreligger en interessant og meget beskrivende øjenvidneberetning om en nat med mange fyrfaldne fugle, og der er ingen grund til at betvivle dens troværdighed. Den er fra Hanstholm Fyr en oktobernat

I 1889 udsendte Hanstholm Fyr verdens kraftigste lys, som kunne ses godt 40 km ude på havet og til tider helt op til Sydnorge.

før 1910 (se tekstboks side 52). Forfatteren til denne beretning, Marius Ewald Hansen (1879-1958), var i årene omkring 1910 en central skikkelse inden for ornitologien i Thy. Han var mest kendt som zoologisk konservator og havde derfor et indgående kendskab til alle ynglefuglearterne i Thy. Han kendte formentlig også til en stor del af de mange forskellige trækfuglearter, som blev indleveret til ham til udstopning.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at konservatoren sandsynligvis kun rådede over ganske enkelte ornitologiske opslagsværker, nemlig Niels Kjærboyllings bogværk fra 1852 med et tillægsbind med farvelagte plancher med mange forskellige skandinaviske fuglearter samt måske Collins efterfølgende tillæg fra 1875-77. Der var ikke andre dansksprogede opslagsbøger dengang.

Hansen var født i 1879 i Ørsø ved Dronninglund i Vendsyssel, og han indgik ægteskab i 1901 i Thisted Kirke med en skomagerdatter fra Thisted. Han var ansat som typograf ved *Thisted Amts Tidende* og boede med sin familie på adressen Frederiksgade 4 i Thisted. Han må have haft en ikke ubetydelig biindtægt ved salg af udstoppede præparater og ægkuld til samlere i hele Danmark. Han har formentlig også modtaget fugle, som var blevet tiltrukket af Hanstholm Fyr og måske Lodbjerg Fyr. Han blev medlem af *Dansk Ornitologisk Forening* (DOF) allerede i stiftelsesåret 1906.

»DANMARKS ORNITOLOGISKE ELITE«

Som udlært typograf havde M. E. Hansen evnen til at kunne formulere sig skriftligt. Derfor havde han af og til indlæg i DOF's Tidsskrift, som det dengang var meget usædvanligt, at håndværkere o. lign. skrev artikler til. Foreningens medlemmer tilhørte Danmarks »ornitologiske elite«, og den rekrutteredes næsten udelukkende fra middel- og overklassen.

Marius Ewald Hansen var også en stor naturhistorisk samler. Han havde en artsrig samling af udstoppede fugle og en stor ægsamling. Han havde hjælpere i Thy, som kunne levere ham ægkuld og skyde eller fange fugle til hans konservatorforretning. Hansens »gode ven i Ræhr«, som han omtalte i

beretningen fra fuglenatten ved Hanstholm Fyr, var helt sikkert Mathias Christensen Hald (1838-1920), der havde leveret æg og fugle til ham i flere år.

DOF's bestyrelse kunne i længden ikke godtage, at der blandt dens medlemmer var naturhistoriske samlere, idet deres adfærd stred mod vedtægterne. Hansen meldte sig derfor ud af foreningen og i stedet ind i Naturhistorisk Forening for Jylland, som dengang netop var en forening for naturhistoriske samlere.

Da Hansen med familie flyttede til Aarhus omkring 1913, blev hans store samlinger af ægkuld og fugle solgt til fotograf Alfred Scharling (1887-1973) i Thisted.

FYRBERETNINGERNE

I 1883 og 1884 udsendte Lütken de første beretninger om dagsobservationer fra iagttagelsesstationerne i Danmark. I 1885 og 1886 skrev Oluf Winge tilsvarende beretninger om dagsobservationerne, og fra 1886 var der i beretningerne endvidere medtaget materialet fra fyrenhedernes indberetninger til Zoologisk Museum. I mangel af et velegnet dansk tidsskrift blev de i 1883 og 1884 udsendt på tysk samt i 1885 og 1886 på engelsk i tidsskriftet *Ornis*, som blev udgivet af »Den permanente internationale ornithologiske Komité« i Wien i det østrig-ungarske kejserrige.

Da Lütken og Oluf Winge fik aftalerne med Marineministeriet i stand i 1885, skrev Winge allerede samme år ud til alle danske landfyr og fyrskibe for at danne sig et indtryk af, i hvilket omfang de kunne levere fyrfaldne fugle. Fra Lodbjerg Fyr oplystes det, at der i efteråret 1885 kun var dræbt ca. 50 fugle mod fyret.

Fra Hanstholm Fyr oplystes det, at en fyrassistent, som havde været ansat på fyret i ca. 20 år, havde givet udtryk for, at der førhen var utallige fyrfaldne fugle, og at antallet sidenhen var faldet meget. I efteråret 1885 var der faldet ca. 180 fugle. Assistentens pessimisme skulle de følgende år vise sig at være ubegrundet. Oluf Winge døde i 1889 i en alder af kun 34 år. Hans opgaver med fyrberetningerne overgik til hans yngre bror, zoologen Herluf Winge (1857-1923), som overtog storebrorens stil-

Trækfugle ved Hanstholm Fyr en oktobernat. Kopi af et gammelt foto af et maleri af Vilh. Th. Fischer (1857-1928), som malede det efter anvisninger af Herluf Winge, som selv havde oplevet sceneriet

ling på Zoologisk Museum. Herluf Winge publicerede årsberetningerne på dansk fra 1887 til 1911 i det nye danske tidsskrift *Videnskabelige Meddelelser fra Dansk Naturhistorisk Forening*. Fra 1911 til 1939 blev beretningerne udsendt i samme tidsskrift af zoologen Richard Hørring (1875-1943), som var Herluf Winges efterfølger på Zoologisk Museum.

EN »FUGLENAT« PÅ HANSTHOLM FYR

Herluf Winge oplevede selv en »fuglenat« på Hanstholm Fyr. Efterfølgende lavede dyremaleren Vilhelm Th. Fischer (1857-1928) på Herluf Winges foranledning og efter hans anvisninger et maleri af sceneriet. Det giver os i dag et særdeles godt indtryk af, hvad et »fuglefald« var for godt 100 år siden.

Af og til bragtes der nogle bemærkelsesværdige observationer i fyrberetningerne. Sandsynligheden hos nogle af dem er siden hen blevet diskuteret. I beretningen fra 1886 skrev Oluf Winge under den 30. september 1886, at der om natten var dræbt ca. 60 ringdrosler mod Lodbjerg Fyr, hvoraf en af fuglene blev indsendt til Zoologisk Museum, som godkendte den, mens ca. 60 andre blev opsamlet og formentlig konsumeret i husholdningerne. Samme nat blev der også dræbt og opsamlet 15 vindrosler. Tidspunktet er optimalt for ringdroslen.

Ringdroslen er på størrelse med solsorten, og for fyrpersonalet kunne det være vanskeligt at skelne unge ringdrosler fra unge solsorte; sidstnævnte art var ikke blandt de dræbte fugle denne nat. Det kan derfor være nærliggende at antage, at der denne gang fra fyrpersonalets side er sket fejlbestemmelser, eller at der er lavet en simpel trykfejl et eller andet sted i processen. Ved en senere bearbejdning af det store materiale er de mange ringdrosler da heller ikke godtaget af Lindhard Hansen (se nedenfor) blandt de fyrfaldne fugle denne nat.

Af den 48. årsberetning om *Fuglene ved de danske Fyr* i 1930 skriver Hørring bl.a., at 45 af de danske fyr og fyrskibe dette år havde indsendt 1.822 fugle, fordelt på 88 arter, til Zoologisk Museum. De var alle faldne om natten i træktiderne. Der er sikre efterretninger om 2.359 artsbestemte fugle, hvoraf en del er bestemt på grundlag af indsendte prøver. Herud-

over er der ifølge fyrmestrenes angivelser yderligere faldet og opsamlet 286 fugle, hvoraf 56 angives at være »vindrosler«, 63 andre drosler og 9 sanglærker. Hørring skriver videre, at »*endelig synes mindst 475 Fugle at være faldet i Havet efter at være stødt mod Ruderne.*« Hovedparten af de senest nævnte fugle er formentlig fra fyrskibene. I 1930 havde de 45 fyrenheder i alt 339 fuglenætter, dvs. i gennemsnit 7-8 pr. enhed.

Fra fyrene i Thy blev der i 1930 fra Lodbjerg Fyr indsendt 18 fugle fra 5 nætter, og fra Hanstholm Fyr 22 fugle fra to nætter.

100.000 FUGLE FALDET FRA 1886 TIL 1939

Af en samlet opgørelse fremgår det, at der fra Lodbjerg Fyr frem til 1939 er faldet 1.711 fugle, fordelt på 109 arter, mens der tilsvarende fra Hanstholm Fyr er faldet 2.487 fugle, fordelt på 105 arter. Ved Lodbjerg Fyr drejede det sig især om arterne sanglærke, sangdrossel, vindrossel og stær, som er faldet såvel om foråret som om efteråret, mens det hos Hanstholm Fyr især drejede sig om arterne sjagger, vindrossel, løvsanger, broget fluesnapper og kvækerfinke, og langt de fleste fugle faldt her i efterårsmånederne.

Hørring var af den opfattelse, at det trods alt ikke er mange fugle, som mister livet ved fyrfald, når man tager i betragtning, at landet i træktiderne passerer af »*særdeles mange Millioner Fugle*«.

Det er opgjort, at der i perioden 1886-1939 er faldet næsten 100.000 artsbestemte fugle. Dette antal omfatter de ca. 56.000 fugle, der er indsendt som »hele« fugle til Zoologisk Museum, og de fugle, som er artsbestemte af fyrenhedernes personale og herefter godkendt af Zoologisk Museum på grundlag af indsendte prøver. Herudover er der et meget stort antal fugle, som især ved fyrskibene faldt i havet, og de er selvsagt aldrig blevet registreret.

VERDENSKRIG STOPPEDE SAMARBEJDE

Samarbejdet mellem Marineministeriet og Zoologisk Museum ophørte i 1939. Det var der en god grund til, da Anden Verdenskrig begyndte den 1. september. Da Danmark ønskede at være en neutral stat, blev alle fyrenheder efter tysk krav slukket.

FOLKELIV VED HANSTHOLM FYR EN »FUGLENAT«

Det er sidst i Oktober. Min gode Ven derude i Røhr ringer mig op i Telefonen og melder: Vinden er i Nordøst, Himlen er overtrukket, det smaa-regner, og det ser stærkt ud til at blive »Fuglenat«. Kom herud i Aften, saa følges vi ad til Fyret.

Jeg har 3 Mil til Hanstholm; afsted paa Cyklen, det kniber at komme fremad, men »Lysten driver Værket«. Imidlertid er dog baade min Ven og jeg naaet til Hanstholm. En stor Del af »Holmen«s Beboere er allerede mødt, de har ogsaa lugtet, hvad der kan ventes, især er Ungdommen mødt talrig frem, der er Forretninger at gøre; men endnu synes det at være temmelig tidlig. Fyret kaster sine Straaler ud i Mørket, og Fugletrækene, der snart vil indfinde sig, flyver den visse Død i Møde. Omkring Fyrtaarnet er anbragt en Mur; hvad der falder indenfor denne, betragtes som tilhørende Fyrpersonalet, hvorimod det, der falder udenfor Muren, straks bliver annekteret af det talrige Publikum, som for Tilfældet har medbragt »Vrejler« (Fiskenet paa Stokke) til at fange Fuglene med. Det er nemlig ikke alle Fugle, der flyver mod Lanterne; en stor Mængde kommer ikke længere end i Straalerne, hvor de ser ud som blinkende Stjerner, og ligesom bedøvede og for-tumlede falder til Jorden, hvor de bliver bytte for den letbenede Ungdom, som med Vrejlen indfan-ger Fuglene, inden de ret faar Tid til at besinde sig. – Det største Kontingent en saadan Nat af-

giver utvivlsomt Droslerne, som sælges til Købmanden for 8-10 Øre Stykket. Smaafugle interesserer man sig ikke for; disse er jo nemlig ingen Handelsvare. – Jeg saa en særdeles ihærdig Fiskerdreng løbe rundt og kapre Drosler og putte dem ind under sin Bluse, hvor de løb rundt spillevende baade paa Ryg og Bryst; der var nemlig – af Hensyn til den store Konkurrence – ikke Tid til at aflive dem. En lille Pige var saa heldig at faa fat paa en Sneppe, hvormed hun straks pilede afsted ad Hjemmet til, for at Drengene ikke skulde fratage hende den; her gælder nemlig »den stærkeres Ret«.

Det er imidlertid blevet henad Morgenstunden, og vi forlader derpaa Skuepladsen, rige paa Erfaringer og Indtryk.

Man kan jo næppe være i Tvivl om, at hvis alle de mange Fugle, som blot er for-tumlede og blændede af Lysstraaerne, fik Lov til at være i Fred, saa vilde de, naar Morgenen oprandt, nok finde sig til Rette igen; men ret mange slipper vist ikke fra dette skæbnesvangre Sted med Livet.

En saadan »Jagt« er vel i Grunden ikke ganske lovlig, skulde man synes, og det er da ogsaa undertiden sket, at de paagældende er blevet draget til Ansvar derfor; men Havboen er ikke saa let at fravriste gamle Skikke, og med Loven tages det mindre strengt.

M. Ewald Hansen

Efter krigens afslutning i Europa i 1945 blev fyrenhederne igen sat i funktion. De var ikke længere forpligtede til at indsende fugle og årlige indberetninger, men i realiteten fortsatte mange af enhederne med at indsende døde fugle til Zoologisk Museum, og det var museet særdeles godt tilfreds med, idet de var medvirkende til at forøge antallet af skindlagte fugle. I de fleste tilfælde blev der indsendt fugle, som fyrpersonalet skønnede kunne have museets interesse. Dette viser også fyrpersonalets stigende interesse for fugle gennem årtierne.

STOR GRÆSHOPPESANGER FRA LODBJERG FYR

Zoologisk Museum modtog uopfordret en død fugl fra Lodbjerg Fyr, som den 25. september 1955 var fundet dræbt på fyrtårnet. På findetidspunktet var A. Leer-Pedersen Lodbjergs fyrmester. Zoologisk Museum kunne ved hjælp af en opslagsbog fra det daværende Sovjetunionen bestemme fuglen til en Stor Græshoppesanger, *Locustella fasciolata* – en ung hun, som herved blev en ny fuglearart for Danmark.

Arten yngler i de østligste, tempererede områder i Sibirien og overvintrer i de tropiske dele af Sydøstasien. Denne fugl var således kommet meget på afveje under sit træk, hvilket også forekommer hos andre fuglearter fra disse fjerne områder.

Med fundet af Stor Græshoppesanger har personalet udvist interesse for fugle, og Lodbjerg Fyr har opnået at få en omtale i den ornitologiske litteratur. Det kan endvidere oplyses, at samme fugleart også er forekommet i enkelte andre vesteuropæiske lande, og de er alle fyrfaldne.

RINGMÆRKNING AF FUGLE

I 1899 skete der noget epokegørende inden for forskningen i fuglenes træk i Europa. Zoolog og overlærer ved Viborg Katedralskole, Hans Christian Cornelius Mortensen (1856-1921), gennemførte med godt udbytte nogle forsøg med mærkninger af vilde fugle. Som mærker anvendte han selvfremstillede metalringe, hvori han stemplede et ringnummer (med tal og bogstaver) samt sin adresse. Ringnumrene kom i fortløbende rækkefølge, så den enkelte fugl kunne identificeres, da der ikke var to ringe med samme nummer.

Mortensen satte sine første ringe på voksne stære og på unger af Hvid Stork. Det var de mærkede storkeunger, der gav de mest interessante resultater, idet der kom breve til ham fra flere lande langs artens lange trækrute fra Danmark over Mellemøsten og helt ned til det sydlige Afrika. Han havde efterfølgende korrespondancer med finderne, som alle blev informeret om, hvor fuglene var ringmærkede. Flere af Mortensens elever på katedralskolen bistod deres overlærer med arbejdet.

Mortensen informerede omverdenen om sine resultater. Hans metode blev hurtigt anerkendt som en velegnet, videnskabelig metode inden for trækfugleforskningen, og den vandt derfor efterhånden udbredelse til andre lande i flere verdensdele. Da der blev ringmærket et stærkt stigende antal fugle, blev fugleringene fremstillet af letmetallet aluminium i meget store antal på fabrikker.

INTERESSEN FOR FYRFALDNE FUGLE SVANDT

Mere afgørende vigtigt var det, at i takt med, at der

indløb tilbagemeldinger fra fuglenes yngleområder, trækruter og vinterkvarterer, dannedes der gradvist et kvalificeret grundlag for trækfugleforskerne, som publicerede resultaterne i tidsskrifter mv.

Efter fugleringmærkningernes fremkomst mistede videnskaben stort set interessen for de oplysninger, som kunne tilvejebringes hos de fyrfaldne fugle, som vedblev at blive sendt ind til Zoologisk Museum, og der blev udsendt beretninger til og med 1939. Selv efter at udsendelsen af beretninger stoppede i 1939, blev de fyrfaldne fugle registreret på museet helt frem til 1970. Herefter stoppede indsendelserne efterhånden.

De ornitologiske tidsskrifter bragte derfor ikke uventet flere artikler om ringmærkningsresultater end om fyrfaldne fugle. Det meget store materiale om de fyrfaldne fugle blev næsten glemt.

Indfangning af levende fugle til ringmærkning sker normalt om dagen og kun, når vejrliget er gunstigt. Det gør, at resultaterne af ringmærkede fugle giver et bedre og mere retvisende billede af fuglenes trækforhold.

FYRBERETNINGERNE – »EN DØD KAPITAL!«

Den endelige bearbejdning af det meget store og lidt gennemskuelige materiale, der var gemt i fyrberetningerne igennem 54 år, lod vente på sig, for det var ikke karrierefremmende blandt zoologer at arbejde med det.

Arbejdet blev da heller ikke udført af en fagzoolog, men af en feltornitolog fra Lolland. Han hed Lindhard Hansen (1907-99) og var oprindelig uddannet som skovfoged, men da der kun var relativt få stillinger og mange arbejdssøgende, måtte han gå andre veje. Han søgte og fik stillingen som slotsvægter (med natarbejde) hos en excentrisk lensgreve på godset Krenkerup på Østlolland. Natarbejdet gav ham mulighed for at arbejde med det store materiale i fyrberetningerne og at dyrke sin store interesse for fugle i dagtimerne.

Lindhard Hansen var en meget dygtig og anerkendt amatørornitolog, og han opnåede at blive medlem af hovedbestyrelsen for Dansk Ornitologisk Forening – endda som repræsentant for pro-

Uddrag af

FUGLENE VED DE DANSKE FYR I 1889.

7de Aarsberetning om danske Fugle. Ved Herluf Winge.

18de October. Hanstholm nye elektriske¹ Blink-fyr, for Tiden det stærkeste paa Jorden, lyste første Gang Natten til den 17de Oktober. Fyret er 209 Fod over Havet; Lysskjæret skal man undertiden kunne se fra den norske Kyst paa den anden Side Skagerrak. Den første Nat var Vejret sigtbart; man saa intet mærkeligt af Fugle. Natten til den 18de derimod var det regntykt. Den Nat kom der en utrolig Mængde Fugle til Fyret, mest Drosler, ogsaa Stære, Lærker, enkelte Rødkjælke og nogle Skovsnepper; de sad paa Fyrets Ruder og Taarnets Omgang saa tæt, at man med Hænderne næsten kunde skrabe dem sammen i Bunker; mange kom til Skade og opsamledes af Folk omkring Taarnet, saarede eller døde; en Kat havde bragt 15 Fugle sammen til sine Killinger. Af de mange Fugle, der faldt, saa jeg selv, et Par Dage efter, kun omtrent 10 dræbte Vindrosler og desuden to, der holdtes i Fangenskab saarede. Kobbergrundens Fyrskib; 0. N. 0, Merssejlskuling. overtrukket, Regn; 6 Drosler og 3 andre Fugle faldt paa Dækket.

20de October. Hanstholm. Den 18de Oktober telegraferede Fyrmester Heering til Zoologisk Museum om den store Mængde Fugle, der havde været ved Fyret; om Aftenen samme Dag rejste jeg fra Kjøbenhavn og kom til Hanstholm om Aftenen den 19de henad Kl. 7, omtrent to Timer efter Solnedgang. Jeg blev ved Fyret i to Nætter¹). Der skete i den Tid ikke noget særlig usædvanligt; mange Fugle kom til Fyret, men kun faa i Forhold til hvad der kom Natten til den 18de, der var en af de ulykkelige Nætter for Trækfuglene over det meste af Landet; heller ikke Natten til den 19de var der sket noget videre mærkeligt. — Den første Del af Natten til den 20de var det mørkt Vejr, men dog sigtbart; Himlen var helt

overtrukken med drivende Skyer; af og til faldt lidt Regn; Vinden blæste en Merssejlskuling fra S. O. Fra selve Hanstholm Fyr straaede 18 Lyskegler i en bred Bue ud over Vesterhavet og Skagerrak; Straalerne gled hen over Klitterne paa Kysten og tabte sig- ude over Havet; fem Mil borte mod Syd glimtede Lodbjerg Fyr; Lys skinnede desuden i Vinduerne i den lille Hansted By tæt Nord for Fyret; ellers var alting sort. Ud paa Natten blev det efterhaanden klart, og Stjernerne kom frem. Hen mod Morgen var det igjen overtrukket. Fra Kl. 7 Aften til Kl. 10 blev jeg paa Taarnets Omgang; igjen om Morgenen fra Kl. 4 til Daggry var jeg den meste Tid tilstede nedenfor Taarnet. — Allerede Kl. 7 sværmede mange Fugle omkring Fyret, Sangdrosler og Vindrosler, vel sagtens komne fra Norge tværs over Skagerrak; de fløj rundt i nogen Afstand; naar Lyset faldt paa dem, saa de ud, som om de vare glødende; ellers vare de usynlige, men kjendelige paa deres Stemmer, deres sædvanlige Flyveskrig, Sangdroslen paa sit korte tsip, Vindroslen paa sit langtrukne tsi; undertiden kom enkelte nær hen til Fyrets Ruder, men veg igjen tilbage, ligesom modstræbende. En mindre Flok Ænder fløj tavse forbi i kort Afstand mod S. Kl. 7,25: en Stær, kommende fra N., fløj mod Ruderne, men tog ingen Skade og fløj snart bort igjen, tavs. Stadig Sangdrosler og Vindrosler flyvende rundt om Fyret. Kl. 7,27: en Stær kom flyvende mod Ruderne fra N. og arbejdede i nogen Tid voldsomt for at komme ind i Lyset: den flagrede op og ned, kradsede med Kløer og Næb og brød sig næsten ikke om, at man rørte ved den-, saa blev den mat og sad stille, gispende, med aabent Næb, og stirrede gennem Ruderne ind paa de pragtfulde Lindser, der glimrede i Regnbuens Farver, mens de langsomt drejedes rundt;

den begyndte igjen at flagre, men kom tilfældig op i Mørket over Fyrets Tag og fløj bort; den havde stadig været tavs. Kl. 7,33: nogle Stokænder (*Anas boscas*), der kom fra N., fløj i kort Tid skræppende om Fyret i Afstand. Kl. 7,40 hørtes en Lærke, kun Flyveskriget. Kl. 7,45: en Skovsneppe kom fra N. styrende lige mod Fyret; tæt ved Fyret bøjede den til Siden og fløj videre. I Tiden mellem Kl. 8 og 9 kom enkelte Lærker; de nærmede sig tavse og stod stille i Luften foran Lyset, men fløj snart igjen. Sangdrosler og Vindrosler kom jevnlig, dog tildels med lange Melemrum; det var sikkert ikke de samme, der stadig bleve paa Stedet, men nye Gjæster, der kom. Kl. 10, da det var blevet klart Vejr, havde i lang Tid ingen Fugl været at se eller at høre. Mellem Kl. 4 og 5,30 om Morgen kom af og til nogle Sangdrosler; enkelte fløj mod Ruderne. En Lærke hørtes halvt syngende. Ænder, hvis Stemme jeg ikke kjendte, maaske Sortænder, hørtes ogsaa i Luften. I Tusmørket ved Daggry mærkede man ikke noget til Fugle; omtrent Kl. 6,45 stod Solen op. — Dagen den 20de Oktober brugte jeg til at gaa omkring i Fyrets nærmeste Omegn for at se (med Kikkert) og høre paa Fuglene. Hele Dagen var det Graavejr. En Sangdrossel og en Stær opholdt sig ved Fyret om Morgen; en Rødkjælk hoppede stadig omkring paa et Stengjerde tæt ved; en Enkelt Bekkasin fandtes paa Marken i Nærheden, saaret og ude afstand til at flyve; en Vindrossel hørtes i Klitterne, hvorhen den maaske var lokket af Klitpilenes gule Bær; en Snespurv løb paa Stranden; ellers var der ikke noget, der kunde minde om den Tilstrømning af Trækfugle, der havde været om Natten. Adskillige Lærker fløj vel omkring paa Markerne; men det samme var vist at se alle andre Steder i Landet. Et Par Toplærker (*Alauda cristata*), Husspurve og Skovspurve (*Passer domesticus*, *P. montanus*), to Irisker (*Cannabina linota*) og en syngende Bomlærke (*Emberiza miliaria*) færdedes ved Fyret og i og ved Hansted

Fyrmester Chr. Heering.

By; de hørte vist alle hjemme paa Stedet. Nogle Krager (*Corvus cornix*) gik paa Stranden og eftersaa, hvad der var skyllet op; Engpibere gik ved Bredderne af Hansted Aa, hvor den bugtede sig ud mellem Klitterne; ved Moserne inde i Land holdt Viberne til; nogle faa Svartbager (*Larus marinus*) og adskillige Havmaager (*Larus argentatus*) fløj spejdende frem og tilbage langs Kysten; store Flokke Sortænder og Havlitter laa ude i Stranden, dykkende og hvilende, vuggede af Bølgerne; en Rødstrubet Lom (*Colymbus septentrionalis*) dykkede tæt ved Land lige udenfor Brændingen; fem Sangsvaner (*Cygnus musicus*) fløj langs Stranden mod Syd; vistnok ingen af de nævnte Fugle, undtagen maaske Sortænderne, havde været ved Fyret om Natten.

Fortsættes

1. For Gjæstfrihed maa jeg takke Hr. Fyrmester Chr. Heering.

21de October. Hanstholm. Om Aftenen, den 20de, og først paa Natten var det overtrukket, men sigtbart Vej; senere klarede det noget op; mod Morgen var det igjen overtrukket; Vinden Ø., Bramsejlskuling. Fra Solnedgang omtrent Kl. 4,45 indtil Kl. 10,15 var jeg stadig ved Fyret, først nedenfor Taarnet, senere paa Taarnets Vægtergang (dog var der en Afbrydelse fra Kl. 7,15 til 7,45); om Morgenen fra Kl. 5,30 til Dag gry var jeg igjen stadig ved Taarnet. — I Tusmørket efter Solnedgang hørtes flere flyvende Lærker, og Kl. 5,25 fløj to tæt forbi Fyret i lige Retning mod S., tilsyneladende uden at bryde sig om Lyset; ellers blev ingen Fugl hørt eller set førend Kl. 6,50, da en Vindrossel hørtes. Kl. 6,53: Stokænder hørtes. 6,55: Vindrossel hørt. 7,45: to Stære flagrede paa Ruderne; kort efter kom en tredje; de to første lod sig kun vanskelig jage bort, den tredje fløj snart. 7,57: Vindrossel hørt, kort efter ogsaa Sangdrossel. 8,6: Ryler hørte, den sædvanlige let kjendelige Stemme: ryriry . . . ; Vindrossel hørt. 8,11: to Vindrosler tæt ved Ruderne. 8,17: Sangdrossel hørt. 8,20: Ryler hørte; en Stær satte sig paa Fyrets Tag, men fløj igjen. 8,25 : flere Vindrosler og Sangdrosler. 8,30— 8,40: stadig, nogle faa Vindrosler og Sangdrosler. 8,41: en Stær fløj mod

Ruderne, kom op over Lyset og fløj bort, 8,48: Vindrosler i større Mængde; Ryler hørte. 8,55: stadig adskillige Vindrosler og nogle Sangdrosler; en Stær paa Ruderne, fløj snart; Ryler hørte. 9: Ryler hørte. 9,8: en Stær mod Taarnets Tag, fløj. 9,6: en Vindrossel mod Ruderne, fløj strax. 9,8: Ryler hørte. 9,17: stadig adskillige af de to Arter Drossel. 9,20: Stokand hørt. 9,25: Ryler. 9,35; en Stær paa Ruderne, fløj igjen. 9,46: Ryle; stadig Drosler, flest Vindrosler. 10,8: en Rødkjælk paa Fyrets nordlige Side tæt foran Lyset, ligesom hoppende op og ned i Luften; den fløj igjen. 10,15: stadig Drosler. Om Morgenen Kl. 5,30 blev en enkelt Drossel set i Straalerne fra Fyret; noget senere hørtes Vindrossel; ellers intet. En Munk, ♂, og en Rødkjælk vare i Nattens Løb fangede ved Fyret, begge vist uskadte. — Af de Fugle, der den Nat kom til Fyret, vare aabenbart Stokænderne og Rylerne de, der mindst lod sig paavirke af Lyset; de fløj hurtig forbi. De andre standsede, men de fleste vistnok kun for en kort Tid; naar der temmelig stadig var Drosler, var det vist, fordi der stadig kom nye i Stedet for dem, der fløj bort. Stærene lod sig mere end andre forvirre af Lyset; det er ogsaa dem, der ere mindst vant til at færdes i Dæmring eller Nat.

vinsen. Foreningens bestyrelse var dengang stort set selvsupplerende og bestod derfor hovedsageligt af personer fra hovedstadsområdet.

I forbindelse med bestyrelsesarbejdet blev Lindhard Hansen opmærksom på fyrfuglematerialets tilstedeværelse og omfang. Det er »en død kapital,« sagde han ved en lejlighed, »for ingen kan umiddelbart se, hvad der skjuler sig i disse dynger af data.«

KAUTION FOR UDLÅN TIL EN »IKKE-AKADEMIKER«

Hansen påtog sig opgaven, men hans første forhindring skulle først overvindes, da han på Universitetsbiblioteket i København ville låne de mange særtryk med fyrberetningerne for at komme i gang.

Men det fine bibliotek kunne dengang kun udlåne materialer til en »ikke-akademiker«, hvis en »kendt« person kautionerede for ham.

Hansen løste opgaven på sine mange nattevagter og ved hjælp af papir, blyanter og hovedregning. En regnemaskine lå helt uden for hans muligheder. Det var en meget stor præstation, som han fik megen anerkendelse for!

Hansens arbejde resulterede i et manuskript, som skulle publiceres på engelsk i *Videnskabelige Meddelelser fra Dansk Naturhistorisk Forening*. Det var så heldigt, at hustruen til tidsskriftets redaktør var uddannet som engelsk korrespondent og fortrolig med de zoologiske termer. Lindhard Hansen gjorde sit arbejde uden betaling, og oversætteren fik sin be-

taling fra nogle små legater hos Dansk Ornitologisk Forening.

FANDT HVEDEAKSENE »I ET VILDNIS AF KLINTE«

Den færdige afhandling, »Birds killed at Lights in Denmark 1886-1939«, kom til at fylde 99 trykte sider, og den blev udsendt i 1954. Danmarks ledende ornitolog i de år, dr.phil. Finn Salomonsen (1909-1983) fra Zoologisk Museum, havde naturligvis ligesom så mange andre ornitologer dengang haft en velbegrunderet dårlig samvittighed over den manglende interesse for det meget store materiale, hvori mange ansatte ved fyrene havde lagt meget tid. Salomonsen var da også særdeles overstrømmende i sin anmeldelse af Lindhard Hansens store arbejde. Salomonsen skrev bl.a. følgende: »Mange har forsøgt at løbe storm mod fyrberetningernes bogmassiv, men måtte give op, og der behøvedes en Lindhard Hansens ildhu og gode nerver til at bestå denne tålmodighedsprøve. Det har drejet sig om et materiale på henved 100.000 fugle, og dette uhyre stof er nu behandlet kort og koncist og er sammentrængt på relativt lille plads. Lindhard Hansen fortjener en lykønskning til fuldendelsen af dette kæmpearbejde, gennem hvilket han i et vildnis af klinte har fundet hvedeaksene frem.«

Universitetet og Zoologisk Museum kunne med Lindhard Hansens store arbejde igen »være sig selv bekendt«!

GEOGRAFISKE VARIATIONER

Lindhard Hansens store arbejde med de mange data resulterede bl.a. i, at der blev beskrevet fine data om mange fuglearters træktider og antalsmæssige fordeling i løbet af træktiderne.

Litteratur

- Dahl, S.: *Den danske Plante- og Dyreverdens Udforskning*. Udvalget for Folkeoplysningens Fremme. København 1941.
Hansen, L.: »Birds killed at Lights in Denmark 1886-1939«. I: *Videnskabelige Meddelelser fra Danmarks Naturhistoriske Forening* 116: 269-368.
Hansen, L. og S. Thorsen (red.): *Et liv med mange fugle og få penge – Slotsvægteren fortæller*. Skippershoved 1997.

Vindrossel. Foto: Jens Jørgen Andersen.

Der fremkom også interessante fordelinger af køn og alder i relation til træktidspunktet hos flere fuglearter. Når der sammenlignes data fra landets mange fyrenheder, kunne der påvises geografiske variationer i forekomsterne hos flere arter.

Studiet af og afhandlingen om de fyrfaldne fugle er en speciel dansk foretæelse, idet intet andet land tilnærmelsesvis har noget tilsvarende at fremvise.

Når resultaterne af de store anstrengelser alligevel har været noget af en skuffelse, skyldes det først og fremmest, at man gennem fyrfuglestudierne kun får indblik i trækket, som det former sig under de mest ugunstige forhold.

Willy Mardal.

Født 1942. Ornitolog og ringmærker. Pensioneret sektionschef fra Beredskabsstyrelsen.

- Hansen, M. E.: »Folkeliv ved Hanstholm Fyr en »Fuglenat««. *Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift* 1910: 68.
Salomonsen, F.: *Fugletrækket og dets gåder*. 3. omarbejdede og forøgede udgave. København 1972.
Vils, T. og H. Nielsen: *Lodbjerg Fyr 1883-1983*. Hurup 1983.